

Jaargang 32

mei 2017

nummer 89

Groeninga

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

COLOFON INHOUDSOPGAVE

Colofon

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
M. L. Hintzbergen

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

Drukkerij C. Weis

Redactieadres (a.i.) :

H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
meulen1@xs4all.nl

Afbeelding omslag:

Energy Academy

foto: Tom van der Meulen

Kopijdatum

nummer 90:
15 augustus 2017

Kopij aanleveren in Word,

foto's:

JPEG, Tiff of EPS

Inhoudsopgave:

Tom van der Meulen

Van de voorzitter

3

Pieter Bootsma

*Stadsecologie,
het ultieme spanningsveld tussen mens en natuur*

4

Douwe-Anne Walsma

*Tijmen van Rooijen,
voorzitter van de bewonersorganisatie HortusEbbinge*

6

Jan van der Laan

Alle Fietsers Tegelijk Groen (AFTG)

8

Tom van der Meulen

*Als de wijk de ruimte pakt.
WIJteams ontpoppen zich als laag tussen gemeente en burger:
tweehonderdduizend Groningers voorwerp van zorg
ingevolge de WMO?*

12

Pieter Bootsma

*In gesprek met Paul van Bussel,
architect van de Energy Academy*

14

Angeniet Rubingh

Toe-eigenen maar... in waarde laten

17

Activiteitenagenda

18

Aanvullende/herstel

18

Groningana

19

Van de voorzitter

De Stichting is een club die zich inzet voor de ruimtelijke kwaliteit van Groningen. Een ruim begrip, dat dan ook wel wordt verbijzonderd in de aspecten belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde/duurzaamheid. In de loop der tijd (het is al bij Vitruvius (ca 85 - 20 BC) begonnen, en het is natuurlijk altijd goed voor je aanzien als er enige klassieke grondslagen zijn te ontdekken in je

venustas (schoonheid). Maar met enige vrijheid herken je daarin wel duurzaamheid, gebruikswaarde en belevingswaarde. Vitruvius was nog niet door de klimaatdiscussie bevangen, maar misschien is er ergens een proefschrift in de maak om mijn ongelijk te bewijzen. Maar spreekt de drieslag voor zichzelf? Is het een sjabloon dat je overplannen gooit en waarbij je vervolgens afwacht of dit aanleiding geeft

niet, en afgezien van de milieueffecten keren de jongelui die zo nodig een 'tussenjaar' moeten hebben om te backpacken, in het geval van bestemming Australië ook nog eens een keer met het meest afschuwelijke Engels terug. Waar is de tijd dat Kant zich uitstekend kon vermaken in Koningsbergen en Euler zich daar het hoofd brak over het in een wandeling eenmaal passeren van zeven bruggen waarmee twee eilanden en de oevers van de Pregel met elkaar verbonden waren? Inderdaad...

Terug naar Groningen. Jan Giezen heeft na 15 jaar zijn adviseursschap van het bestuur beëindigd. We zijn hem zeer erkentelijk voor zijn betrokkenheid en inbreng in discussies over ontwikkelingen in de stad. Zijn boek 'Plekgebonden bouwen' dat ter gelegenheid van ons zesde lustrum is verschenen heeft bij menig- een het begrip ruimtelijke kwaliteit

het is al bij Vitruvius begonnen

streven, want dan ben je niet van de straat) zijn er tal van verdergaande operationalisering van dit begrip ontwikkeld. En het mooiste is natuurlijk als je kunt zeggen dat, ook al realiseert men het zich niet, aan alle streven naar ruimtelijke kwaliteit dit idee van Vitruvius ten grondslag ligt, dan heb je echt iemand gekaapt om voor je karretje te draven. Vitruvius had echter wel een iets andere drieslag dan waarvan ik zojuist sprak: firmitas (stevigheid), utilitas (gebruikswaarde) en

tot opmerkingen? Zo werkt het niet. Het is te gemakkelijk om stedelijke ontwikkelingen, of ze nu in de stedenbouwkundige/architectonische sfeer vallen of in de verschuivingen in functionele samenhangen en kwaliteiten - of in wat dan ook - maar simpelweg aan de hand van de drie genoemde aspecten te beoordelen. Want elke beoordeling vindt plaats op grond van nu bekende inzichten, aangevuld met daarbij thans verwachte ontwikkelingen die in essentie niet kunnen worden overzien. Deze opmerking heeft twee kanten, en ook twee risico's. De ene is het rotsvaste geloof in de inventiviteit van de mens om voor elk zich aandoend probleem weer een oplossing te vinden. De andere is dat dit een volstrekt ongefundeerde zienswijze is. De revival van de steenkoolwinning in de USA in relatie tot de klimaatdiscussie is niet geruststellend, hoe je het ook wendt of keert. Maar dat is de intensieve veehouderij en de belastingvrije kerosine bij het vliegen ook

(vanuit het perspectief van de architect) gevisualiseerd en daarmee bewust gemaakt.

Deze aflevering kent een aantal bijdragen die wat afwijken van wat u doorgaans aantreft. Zoals dat van ons oud-bestuurslid Jan van der Laan die zijn staf breekt over de regel 'rechts voorrang' (of liever, de Groningse variant: niemand heeft voorrang!) bij 'alle fietsers tegelijk groen'. Hier nadert een verkeersregel het moment van ontoepasbaarheid als alle verkeersdeelnemers ter rechterzijde een medeweggebruiker hebben. Juristen en andere betrokkenen onder u, u bent van harte uitgenodigd voor uw commentaar. Is, zoals Groningen suggereert een tijd-ruimtelijk beperkt regiem van shared space (namelijk als alle fietsers groen hebben) een oplossing? Verder twee terugblikken op activiteiten van de afgelopen periode, en eveneens een vooruitblik naar onze excursie naar de Energy Academy, op 13 juni. Noteert u al vast die dag!

Stadsecologie, het ultieme spanningsveld tussen mens en natuur

Op 9 februari sprak Francien van Soest, beleidsadviseur bij de provincie Groningen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, erfgoed en landschap, voor de Vrienden over het onderwerp "De Hunze als kwaliteit van de stad. Ter introductie van het onderwerp is in het Vriendenbulletin van december 2016 (nr 87) een interview met haar geplaatst. Maar er trad op 9 februari nog een spreker op, stadsecoloog Klaas Nierop. Zijn bijdrage aan die avond inspireerde ons ook hem te interviewen.

"Razend interessant" zegt Klaas van Nierop als hij me enthousiast vertelt van onderzoeken die hij in zijn loopbaan als ecooloog heeft verricht. Zo bijvoorbeeld naar de rol van de begrazing bij natuurbeheer. Wat zijn de effecten op de vegetatie van de paarden in het Lauwersmeer, de koeien op Schiermonnikoog en de schapen in Drenthe. Bij dit onderzoek raakte hij betrokken toen hij in de jaren tachtig solliciteerde op een ecologievacature aan de universiteit te Groningen en tot onderzoeks-assistent werd benoemd. Begonnen met de middelbare opleiding tuin- en landschapsarchitectuur kwamen in zijn vervolgstudie aan de hbo-opleiding te Utrecht onderwerpen aan bod als ecologie, landschapsopbouw en natuurbeheer. Hij noemt zijn stage vegetatieonderzoek bij Natuurmonumenten voor hem een dwingende afslag, richting natuurbeheer: aan de basis van de aanpak van het natuurbeheer ligt het onderzoek naar de kwaliteiten van het gebied.

Op zijn assistentschap aan de universiteit volgde een baan bij het Landschapsbeheer Groningen, een organisatie die houtsingels en boerenerven beheert om daarmee een dreigende verslonzing te voorkomen. Na een uitstapje naar de studie theologie is Van Nierop tien jaar lang beheerder geweest van Domes Toen te Pieterburen. In de jaren '90 kwam bij de gemeente Groningen het ecologisch beleid van de grond en zijn groeiende contact met de gemeente leidde er toe dat hij in 2003 bij de afdeling stadsecologie van de stad kwam. "Razend interessant" heet het weer, bij stadsecologie gaat het om het "ultieme spanningsveld tussen mensen en natuur in de stad. Stadsecologie vraagt hele specifieke inzichten en vaardigheden maar er bestaat geen opleiding voor."

Ambtelijke positie

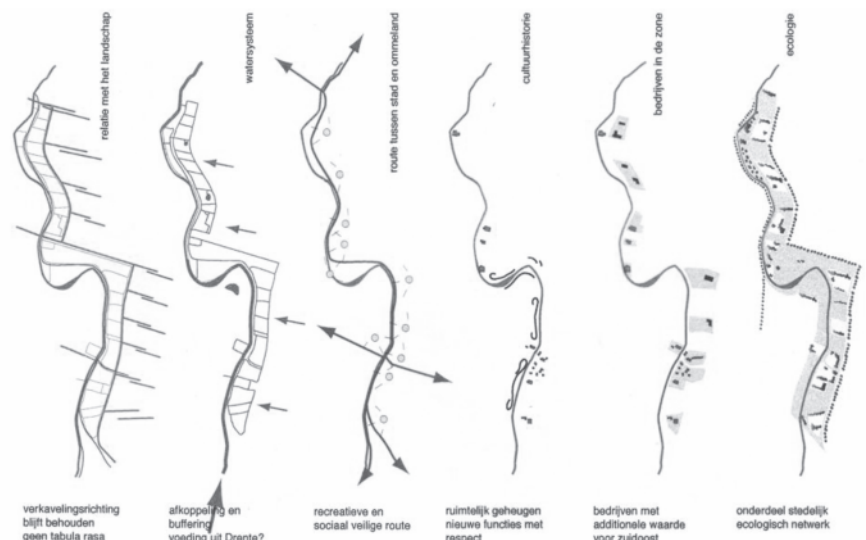
Zijn betrekking speelt zich af tussen Zuiderdiep en Duinkerkenstraat. Voor 60 tot 70% van zijn baan zit hij aan het Zuiderdiep waar hij werkt bij het ingenieursbureau van de gemeente. Dat betekent onderzoek doen, opdrachten verwerken

en advies geven aan het college van B en W of aan een ontwikkelaar die bezig is in de gemeente. Voor de rest van zijn tijd zit hij aan de Duinkerkenstraat waar de milieudienst is gevestigd en hij voor een goede verbinding met de uitvoering moet zorgen. Van Nierop: "De vraag die we de uitvoerders stellen is of het klopt wat wij van het ingenieursbureau voorstellen want het beheer moet wel kunnen doen wat wij bedenken." Hij licht de gang van zaken toe met de plannen voor de Hunze door de stad. De Hunzevisie is bedacht door het Groninger Landschap. In een brief aan het college pleit het Groninger Landschap voor herstel van de Hunze door de stad. De wethouder wint dan het advies in van het gemeentelijk ingenieursbureau. Past de suggestie wel in het beleid en hoe moet je zo'n plan ontwikkelen en beheeren." (zie illustratie onderaan bladzijde)

Duurzame stad

Van Nierop: "De stadsecoloog is voor de hele stad verantwoordelijk. In de eerste plaats voor de openbare ruimte maar ook privétuinen oefenen invloed uit op het milieu van de stad. We moeten in gesprek met het UMCG, de RUG, instellingen die heel veel gebouwen in de stad bezitten, met woningbouwcorporaties, met Verenigingen van Eigenaren, met buurtverenigingen. De stad is zeer verstedend en die verstedening gaat alsmaar verder. De neerslag, zo'n 1,7 meter per jaar verdwijnt via de tuinen Als je je tuin

Gelaagdheid bij het ontwikkelen van een visie op de Hunzezone.

volbouwt of betegelt moet je buurman een kolom water verwerken die twee keer zo lang is; in feite schuif je de rekening naar de buurman. Daar komt schade achter weg. Ik heb me zeer boos gemaakt over de bestemmingsplannen van de binnenstad: er is totaal geen aandacht voor de leefkwaliteit en de betekenis van het groen. De plannen zijn in hoge mate geschreven voor het menselijke domein. In het plan voor de binnenstad binnen de diepenring zijn maar heel weinig particuliere tuinen als tuin bestemd. Alles staat in het teken van de expansiemogelijkheden van de winkelpanden want zo help je de economie vooruit. Ik ben heel nadrukkelijk voor de duurzame stad. Dat betekent tuinen bestemmen anders snijd je in eigen vlees."

Positie als ambtenaar

"Ik moet als ecooloog in dienst van de stad uit gaan van de wet natuurbescherming en van de uitgangspunten van het gemeentelijk beleid. Privétuinen zijn bijvoorbeeld in het gemeentelijk beleid dus nog niet als van groot belang aangewezen. Dat kan veranderen doordat in de samenleving andere opvattingen ontstaan en burgers daarvan blijk geven. De ambtenaar heeft in

Verticale tuin in Parijs

dezen maar een beperkte invloed. In de praktijk krijg je als ambtenaar ook te maken met heel ingewikkelde afwegingen: als je alles mee moet nemen in de afweging kan het zijn dat alles met elkaar net niks wordt. Neem de Helperzoom waar de gemeente een fietssnelweg wil realiseren. Dat kan dwars door de naastgelegen groenstrook die dan wel versnipperd raakt of door de 120 bomen die hier staan te verwijderen. De behoefte aan ruimte voor meerdere dingen is groot en dus staat er veel spanning op het maken van de keuze."

Groen op gevels en daken

"We hebben een keer overwogen om in de binnenstad 200 bomen te plaatsen. Wat bleek? Het kan helemaal niet gerealiseerd worden want de grond zit vol met kabels en buizen. Er was hoogstens plaats voor 50 bomen. Wat wel kan is het groen in de stad terughalen via daken en gevels. Daar wordt steeds meer aan gedacht. In Chicago heeft het stadsbestuur verordonneerd dat je er mag bouwen mits op het dak groen wordt gerealiseerd. Aan het Forum dat nu gebouwd wordt zit op het dak of aan de gevel geen groen. Ik denk dat als men het gebouw vandaag de dag zou ontwerpen dat anders zou zijn. Er zijn heel veel lege zijgevels waar hele mooie klimplanten tegen aan kunnen groeien. Dat vraagt weinig geld en weinig ruimte! Misschien kun je het stimuleren met een subsidieregeling. Per slot heeft de gemeente de geveltuintjes in het A-kwartier ook aldus gestimuleerd. Waar ook aan gedacht kan worden is aan geveltuinen, verticale tuinen met allerlei plantensoorten die langs bomen die tegen de gevel staan groeien. De planten groeien dus niet vanaf de grond. Er zijn wel zo'n 150 plantensoorten geschikt voor de geveltuin. Het is wel een dure oplossing want het vergt een investering van E300 per m²."

Stedelijke ecologische structuur

"We kennen sinds 1980 in Nederland het begrip ecologische hoofdstructuur. Het idee is natuurgebieden met elkaar te verbinden waardoor populaties zich

Klaas van Nierop (vooraan) en zijn collega Ronald Bakker in de Hunzezone bij Euvelgunne

kunnen ontwikkelen en verplaatsen. Deze hoofdstructuur ligt buiten de steden maar het begrip heeft wel invloed gehad op de stad. Ecologen spreken van een stedelijke ecologische structuur die natuurgebiedjes in de stad met elkaar verbindt en voor de ruimtelijke ordening van de stad heel belangrijk is. Onderdeel van de Groningse ecologische structuur zijn Noorderplantsoen, Selwerderhof en Stadspark als verblijfsgebieden voor dieren. De Hunzezone hoort hier nu ook bij. We hebben deze zone laat ontdekt waardoor op sommige plaatsen de stedelijke ontwikkeling er dwars doorheen schiet. Het Wessel Gansfort-college, dat in 1980 in de bedding van de oorspronkelijke Hunzeloop is gebouwd zou daar nu nooit zijn gebouwd. De kavelgrenzen van de woningen in de wijk Van Starkenborgh zouden niet tot de Hunzeloop maar verder teruggelegd zijn. En de Hunzewijk zou anders gepland zijn. De Hunzezone staat inmiddels volledig op de kaart. Waar het kan zal de Hunze meer de ruimte krijgen. Er is geld beschikbaar om de Hunzeboord zichtbaarder te maken. Op sommige plekken kunnen we relatief snel de Hunzeloop herstellen."

De gezonde stad

Ons gesprek eindigt wat onze stad betreft optimistisch. De vraag, zegt Van Nierop is steeds meer hoe gezond wij de stad kunnen houden. Hij wijst op de Chinese stad maar ook op Parijs. Maar, dat speelt niet in Groningen, aldus Van Nierop. "Wij hebben en houden een gezonde stad."

Tijmen van Rooijen, voorzitter van de bewonersorganisatie HortusEbbinge.

Tijmen van Rooijen

De liefde bracht Tijmen van Rooijen (42) in 2008 van Amstelveen naar Groningen. Nu wil hij er niet meer weg. En zeker niet uit de Grote Appelstraat, waar hij met vriendin en hun dochtertje woont. Tijmen is sociaal- psychisch verpleegkundige. Zijn op een na laatste baan bij Lentis in Groningen was in de sector die ze officieel 'bemoeizorg' noemen, het behandelen van zogenaamde zorgmijders. Zo leerde hij de stad snel kennen, want hij fietste de hele stad door, van

Beijum tot in Groningen Zuid. Nu geeft hij bij Lentis MBT, een vorm van psychotherapie. Foto 2.1.

De bewonersorganisatie had eerst als gebied de Hortusbuurt, later is daar op verzoek van de Gemeente het Ebbingekwartier aan toegevoegd (het deel ten noorden van de Bloemstraat en ten westen van de Oostersingel). De buurtkrant wordt op zo'n 4000 adressen bezorgd.

Twee jaar geleden verliet de toenmalige voorzitter van de bewonersorganisatie de stad Groningen. Die was steeds ontzettend actief geweest, dus er viel een groot gat.

Tijmen las een oproep in de buurtkrant "Kop d'r veur" voor nieuwe bestuursleden, meldde zich en werd tot voorzitter benoemd.

Wat bracht je er toe in de bewonersorganisatie actief te worden?

"Ik woon hier met ontzettend veel plezier, de Hortusbuurt is een prachtige buurt. En ik wilde daar mijn steentje wel aan bijdragen. Ik had de indruk dat er vanuit de buurt soms wat negatief op van alles gereageerd werd, je kunt ook vanuit meer positief denken een bijdrage leveren aan het verbeteren van de leefbaarheid. En dat past wel bij mij. Ik geloof erg in overeenkomsten, niet in contrast.

Het bestuur is grotendeels nieuw,

we zijn met z'n zessen. We moesten echt een nieuwe start maken. Eens in de drie weken komen we bij elkaar. We hebben twee prioriteiten: het vergroten van de sociale cohesie en het communiceren van de voornemens van de Gemeente. Ik ben als voorzitter het verbindingspunt en ik neem de externe communicatie voor mijn rekening."

Lukt het om die sociale cohesie te vergroten?

"We zijn bezig het systeem van straatvertegenwoordigers op te bouwen.

Via email kan men zich daarvoor melden. We hebben nu ongeveer in de helft van de straten een vertegenwoordiger. Die worden het aanspreekpunt voor de bewoners en kunnen in hun straat peilen wat er over bijvoorbeeld plannen van de gemeente wordt gedacht en dat weer aan ons doorgeven. Maar bewoners kunnen ook zelf ideeën voor verbeteringen in hun straat ontwikkelen, zoals net in de Grote Appelstraat is gebeurd. Er is een verbeterplan bij de gemeente ingediend, en dat is gehonoreerd. Dat plan kwam helemaal uit de bewoners zelf, daar heeft het bestuur zich niet mee bemoeid. Ik ben er van overtuigd, dat iets voor elkaar krijgen ook andere mensen op de been brengt. We hebben 700 volgers op Facebook, dat zegt wel wat. En de buurtkrant wordt goed gelezen, dat is een uitstekend communicatiemiddel.

Verder willen we proberen studenten meer bij de wijk te betrekken.

We willen ook met WIJS (wijkinzet jongeren en studenten) in overleg over hoe we dat aan zouden kunnen pakken. Nu is het zo, dat we student- bewoners eigenlijk alleen maar aanspreken wanneer ze overlast veroorzaken. Als ze lawaai maken of hun fietsen overal neerslijten. Maar wij willen kij-

ken of we hen niet op een meer positieve manier bij de wijk kunnen betrekken.

Wat de cohesie volgens ons erg zou verbeteren is een buurthuis. Helaas heeft de Gemeente de opvatting dat we daarvoor niet in aanmerking komen omdat we geen probleemwijk zijn. En een probleemwijk zijn we natuurlijk niet: 45% van de bewoners is tussen de 18 en 24 jaar, maar het gemiddeld inkomen is € 4000, dus bovenmodaal. Maar ook voor bovenmodaal is het ontbreken van een centrale ruimte een handicap voor het krijgen van een buurtgevoel."

En hoe gaat het met de tweede prioriteit: de voornemens van de Gemeente?

"We hebben maandelijks – of zo veel vaker als nodig – contact met het stadsgebiedsteam van de

Gemeente. En samen met A-Kwartier en Binnenstad-Oost is er een driemaandelijks overleg met de Gemeente, waar ook de wethouder bij aanwezig is. En natuurlijk gebruiken we dat overleg en de mogelijkheden tot schriftelijke inspraak om onze mening te geven. Zo hebben we ons intensief met de herinrichting van de Noorderhaven bemoeid, ons met succes verzet tegen de komst van een coffeeshop aan de Noorderhaven wegens te verwachten verkeersproblematiek, en ons commentaar gegeven op het bestemmingsplan dat voor onze buurt is opgesteld. Dit laatste is overigens een zaak, waar ik me niet zozeer mee bezighoud, dit is een specialiteit van ons bestuurslid Teun Dijkhuis."

Wat zie je als bedreigingen voor jullie buurt?

"Dat centrumfuncties als evenementen uitwaaiëren over de schilwijken.

Dat Noorderzon er is, is een gegeven. En dat we ook dit jaar weer in het geweer komen tegen een bijna stiekem ingevoerde verlenging van de muziek- en terrastijden van 24.00 naar 002 uur, wordt bijna traditie.

Maar er lijkt een spreiding van de evenementen te komen.

In het Ebbingekwartier zie je verschuivingen en dit jaar was er opeens ook een groot foodfestival rond de Nieuwe Kerk. Wij zijn er voor beducht, dat een en ander straks met zich mee gaat brengen, dat op onze buurt de binnenstadsregels toegepast gaan worden. Denk aan openingstijden van terrassen. Dat zou de woonfunctie ernstig verstoren.

Het is nu een fijne buurt. Een goede mix van studenten en werkkenden. Oké, we hebben hier en daar wel wat overlast van wild geparkeerde fietsen die de trottoirs blokkeren, vooral rond de RU gebouwen, maar daar hopen we met de RU een oplossing voor te vinden."

Voormalige RijksHBS, nu wooncomplex

Nieuwe Ebbingestraat

Alle Fietzers Tegelijk Groen (AFTG)

In het Vriendenbulletin van september 2015 schreef Pieter Bootsma een uitvoerig artikel over Groningen als veilige fietsstad. Met een vraagteken.

Onder de trotse titel "Groningen fietsstad" had het gemeentebestuur van Groningen de fietsstrategie voor de komende tien jaar gepubliceerd. Wethouder De Rook stelde dat nergens ter wereld zoveel wordt gefietst als in Groningen. Zestig procent van alle vervoersbewegingen in de stad is met de fiets. Groningen werd als voorbeeld gesteld en er werden nieuwe beleidsvoorstellen gedaan. Volgens Bootsma had in de beleidsnota het thema fietsveiligheid meer en apart aandacht moeten krijgen.

In dit artikel wil ik het met name hebben over de kruispunten in onze stad die voorzien zijn van verkeerslichten met een aparte fase groen licht voor alle fietsers tegelijk. Daarvan zijn er tientallen. De voordelen zijn evident. De fietsers worden bij het oversteken van het kruispunt gescheiden van de motorrijtuigen. De ongeluksstatistieken bewijzen het succes. Toch bestaan er voor de fietsers nog veiligheidsrisico's. Behalve het probleem dat er steeds meer 'gemotoriseerde' fietsers bij komen, die de snelheidsverschillen tussen de fietsers vergroten, is er het probleem van de voorrangregels.

De fiets is mijn vervoermiddel bij uitstek. Daarmee ondervind ik

problemen bij de oversteek van deze kruispunten, dikwijls doordat medeweggebruikers onbekend zijn met de verkeersregels. Men beroept zich dan bij voorbeeld van links komend op zijn voorrangrecht door te wijzen naar de haaiantanden op het wegdek. Echter, deze verkeersregels gelden alleen als er op het kruispunt geen verkeerslicht (in werking) is.

Fietzers moeten aan de voor hun van rechts komende fietsers voorrang verlenen. Dat is af te lezen op het onderbord voor fietsers met de pijlstructuur (afb. 2). Merkwaardig genoeg denkt de Gemeente hier anders over. Onlangs is op het kruispunt in het centrum van Helpman (en op andere plaatsen in de stad) dit standpunt zelfs uitgedragen op een groot bord dat boven het verkeerslicht was aangebracht met de woorden: *Niemand heeft voorrang als alle fietsers tegelijk groen krijgen*. In een brief aan de Afdeling Verkeer van de Gemeente Groningen heb ik er op gewezen dat dat in strijd was met de wettige voorrangregel voor fietsers op het onderbord. Het verwarrende en misplaatste bovenbord is toen na een paar dagen weer verwijderd (afb. 3).

In het antwoord van de Gemeente op mijn brief houdt zij echter vast aan haar standpunt en schrijft dat de bordjes met de pijlen een vooraankondiging zijn dat het verkeerslicht voor alle fietsers tegelijk groen zal geven. "De

pijlen zeggen daarbij niks over de voorrang". Voor mij is dit ontkennen van de rechtsgeldigheid van het onderhavige onderbord onbegrijpelijk, want het bord is wettelijk vastgelegd in de Regeling Verkeerslichten artikel 38a, bijlage 1, afbeelding 3. Het geeft ook helder aan dat een van links komende pijl (fietser) een van rechts komende pijl voor laat gaan.

Het verbaast mij dat dat de Gemeente in haar brief en eveneens op de website 'Groningen fietsstad' beweert dat zij door contacten met politie, Officieren van Justitie en de Politieacademie van mening is dat dan niemand voorrang heeft. Volgens mij spreekt de wet daar zelf duidelijk anders over. Het verkeer in ons land wordt geregeld door de Wegenverkeerswet 1994 die in artikel 2 zegt dat bij of krachtens Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) nadere regels worden gesteld. Dat is gebeurd met het Reglement Verkeersregels en

Bord met pijlstructuur, inclusief fietslogo in verkeerslicht!

Verkeerstekens (RVV 1990). Die wet (een AMvB) is gelaagd opgebouwd: eerst de algemene regels, daarna de bijzondere. De latere regels herroepen soms eerdere regels, zoals artikel 64, dat zegt: *verkeerslichten gaan boven verkeerstekens die de voorrang regelen*. Haaiantanden verliezen daardoor bij werkende verkeerslichten hun geldigheid.

Artikel 3 verplicht bestuurders op de weg rechts te houden. Later komen de regels over het inhalen (§ 2) en voorrang (§ 5), afslaan (§ 7), maximum snelheid (§ 8), verkeerslichten (art.68), etc.

De gemeente beweert dat er in de RVV 1990 niks te vinden is over *alle richtingen tegelijkertijd groen voor de fietsers* groen en er dus geen voorrangregels voor zijn. Dat is absurd. De regeling *alle fietsers tegelijk groen* is in artikel 68 (over verkeerslichten) niet verboden, dus toegestaan. De re-

Het gewraakte bovenbord, hier bij de T-kruising Eikenlaan-Zonnelaan

geling is niet apart genoemd maar dat staat de geldigheid niet in de weg (uitspraak rechtbank Almelo van 7 oktober 1997). Dat daarmee *alle* in voorgaande wetsartikelen vastgelegde *voorrangsregels vervallen*, is nonsens. Daarin spreek ik de rechters van de Almelo rechtbank dus tegen. Zie de noot aan het eind van dit artikel.

Blijft de vraag waarom de Gemeente in haar fietsstrategie speciaal blijft vasthouden aan het ongeldig zijn van de *rechts gaat voorregel* en de *voorrangsregel* van artikel 64 (haaiantanden) *wel* geldig verklaart. Opmerkelijk is dat er steeds bij gezegd wordt dat de fietsers het zelf wel zullen uitmaken volgens de gedragsregel 'we lossen het samen op'. In recente gemeentelijke publicaties wordt de fietser wel vriendelijk gevraagd de *rechts gaat voorregel* toe te passen. Het lijkt er op dat de Gemeente opvoedend bezig wil zijn, met lieve woorden voor de fietser. Maar de opvatting dat zonder controle en boete bij overtreding het naleven van verkeersregels vanzelf gaat, is naïef. De Gemeente gelooft het zelf ook niet, want als in het donkere jaargetijde de meeste fietsers zonder verlichting rijden, wordt daarop wel gecontroleerd. Het resultaat is prompt zichtbaar: er rijden dan steeds meer fietsers met goede verlichting. Waarom accepteert de Gemeente niet gewoon de geldigheid van de *rechts gaat voorregel* van artikel 15 lid 1? Dan kan men dat gewenst verkeersgedrag zelfs afdwingen als dat nodig blijkt.

Het gemeentelijk standpunt bij AFTG werkt in het nadeel van de oudere fietsers. De snellere jongeren passen zich daarbij het beste aan en pakken de voorrang: het recht van de sterkste dus, al vallen er zelden dodelijke slachtoffers door de relatief geringe snelheid en doordat de

meeste fietsers zich netjes voegen naar de hoofdregel van het verkeer, dat men geen gevaar op de weg veroorzaakt of het verkeer op de weg hindert. Echter, een wetregel zonder handhaving is onrecht. Het is nodig dat de Gemeente Groningen correcte verkeersregels uitdraagt, daarop voldoende controle uitoefent en het gedrag van fietshuften op kruispunten aanpakt.

Noot: Het vonnis van de Rechtbank Almelo van 7 november 1997 gaat over een ongeluk op een kruispunt met van alle kanten groen licht voor fietsers. De rechters gaan er wel van uit dat de regeling 'alle fietsers tegelijk groen' niet door de wet is verboden en dus is toegestaan. De uitspraak luidt verder: "Omdat RVV 1990, artikel 64 geen uitzondering kent voor het geval *verkeerslichten op een kruispunt met elkaar conflicteren* ontstaat er op deze wijze een leemte en biedt geen antwoord op de vraag of hij (de bromfietser) voorrang heeft op weggebruikers die tegelijkertijd de kruising oprijden". Het ging vooral om de rechtsgeldigheid van de haaiantanden. Mijs inziens is er geen sprake van een leemte in de wet. Dat verkeerslichten een kruispunt niet conflictvrij regelen bestond al veel langer. Meestal geven verkeerslichten tegelijk groen voor het verkeer van tegemoetkomende richtingen. Daarbij zitten stevast ook voertuigen die niet rechtdoor willen maar willen afslaan. Dan geldt artikel 18 lid 1: recht doorgaand verkeer gaat voor afslaand verkeer. Men vindt nu nog steeds dat haaiantanden ongeldig zijn bij *groen licht voor alle fietsers*. Dan heeft consequent ook verkeer van rechts voorrang, dat al geregeld is in artikel 15, en eveneens *doorgaand verkeer voorrang boven afslaand verkeer* volgens artikel 18 lid 1. Een rechter denkt er nu – 20 jaar later – vast anders over dan toen.

Als de wijk de ruimte pakt

WIJteams ontpoppen zich als laag tussen gemeente en burger: tweehonderdduizend Groningers voorwerp van zorg in de WMO?

Het Vriendenbulletin schenkt in een serie 'gesprekken met mensen in de wijk' aandacht aan de verschillende Groninger wijken. De serie is nog lang niet op zijn eind, maar inmiddels, na peilingen in het A-kwartier, Noorderplantsoenbuurt en Beijum tekent zich al af dat de ene wijk de andere niet is en dat wijkorganisaties die door gaan voor gemeentelijk aanspreekpunt hun missie op verschillende wijze inhoud geven. Expliciet kwam daarbij in de vorige aflevering van het Vriendenbulletin ook het WIJteam aan de orde. In Beijum werd door bewonersorganisaties met het WIJteam overlegd over het opvullen van een lege plek.

Gebiedsgericht werken

Inmiddels (januari 2017) is van gemeentewege de publicatie 'Als de wijk de ruimte pakt' verschenen. Daarin staat een overzicht van wat het zogenaamde 'gebiedsgericht werken', met wijkwethouders als integrale bestuurders, op dit moment zoal heeft opgeleverd. Gebiedsgericht werken betekent dat *niet in elke wijk hetzelfde gebeurt*, maar dat op vragen en behoeften van de

wijk wordt ingespeeld.

Achter de cursief gedrukte zinsnede in de vorige zin gaat een compleet geloof schuil in wat men *denkt te moeten vermijden*: het bekende top-down model waarbij 'alles' op het Zuiderdiep wordt bedacht is niet langer van toepassing. Dit is een stijfiguur die *altijd*, als een Tibetaanse gebedsmolen, in planologische vertogen (niet alleen in Groningen) terugkomt. Weliswaar – dat hoort eveneens bij deze gebedsmolen – wordt er nogal eens bij gezegd dat er ook al eerder sporen van gebiedsspecifiek beleid waren te onderkennen; uiteindelijk kan men als overheid ook niet echt doen dat men het wiel heeft uitgevonden want continuïteit in het openbaar bestuur is ook een waarde. Hoe dan ook, men denkt de lezer een plezier te doen met iets door te komen wat er *niet is*, aansluitend bij een rigoureuze planingsbegrip uit de barre tijden van de 'geleide economie'. Of, anders gezegd, de wederopbouwperiode. Waarbij overigens uit biografieën van politici en bestuurders (Ringers, Mansholt, Den Uyl) blijkt dat ook toen al niet van een 100% top-down beleid te spreken viel. De logica bij planologen is blijkbaar: iets is oud of goed. En 'planning' heeft een (veronderstelde) negatieve connotatie, is niet iets om trots op te zijn. Bij gebiedsgericht beleid heb je te maken met *andere*, zoals dat tegenwoordig heet, *stakeholders* dan waaraan de ambtenaar dacht toen hij, sectoraal denkend, aan het schetsen ging met een nieuwe weg, ecologische verbindingzone, waterhuishoudingsoperatie of wat dan ook. De gerichtheid op uitvoering, gesteund door draagvlakver-

werving, vraagt een eigen regie.

Wat hier verder ook van zij, deze uitvoerige toelichting wordt in *Als de wijk de ruimte pakt* grotendeels gemist, wat een compliment waard is. Men noemt even kort wat men niet doet en verder gaat het over hoe men zich voorstelt dat het zal gaan.

Terug naar 'Als de wijk de ruimte pakt': Het college "werkt er aan dat bewoners zelf meer zeggenschap krijgen over onderwerpen die de eigen leefomgeving aangaan" (pagina 5). De wijze waarop dit wordt georganiseerd blijkt uit de laatste alinea van deze bladzijde: "Wijkwethouders, gebiedsteams, en WIJteams zijn hierbij het aanspreekpunt. Via deze teams worden ideeën en initiatieven vanuit de wijk samengebracht met de opgaves van de gemeente".

WIJteams

Hoe zit het met deze inbedding van de WIJteams? In de Schildersbuurt zijn we in de loop van 2015 op de hoogte gesteld van het zogenaamde WIJteam, een 'loket' zou je kunnen zeggen, met ook een 'backoffice aanhangsel' om de WMO, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, bij de mensen te brengen. In essentie is het een gemeentelijk initiatief waarbij het erom gaat om de mensen die op enige wijze door de WMO moeten worden gefaciliteerd ook daadwerkelijk te bereiken. De WIJteams zijn de opvolger van de sociale teams. Een figuur die ook elders in het land voorkomt. Uit een artikel van Annette Bosch uit 2015: "ze [=sociale teams] zijn niet meer weg te denken in de ondersteuning van problematische huishoudens." Dat is ook het beeld dat oprijst uit een interview in de Wijkkrant Schilderswijk met mevrouw Julia da Lima, kwartiermaakster en vervolgens manager van het WIJteam Centrum/Schilderswijk; op het moment van het interview was nog sprake van Sociale Teams, die later tot WIJteams zijn gevormd. Uit dit interview bleek niet van enige interactie in of met gebiedsteams (maar de verslaggever had dat ook niet

Als de wijk
de ruimte pakt

Gebiedsgericht werken,
tussenstand januari 2017

op zijn vragenlijstje staan). Terzijde: het werkgebied van dit WIJteam ligt er niet om: liefst 8 wijken: A-kwartier, Binnenstad, Binnenstad-oost, Hortusbuurt, Noorderplantsoenbuurt, Kostverloren, Oranjebuurt en Schildersbuurt.

Ook in de presentaties van het WIJteam, zoals die tot tenminste twee maal toe in de Schildersbuurt zijn geweest was nimmer sprake van enige relatie met het gemeentelijk apparaat, anders dan dat het WIJteam als loket en uitvoeringsinstantie voor de WMO, waarvoor de gemeente de uitvoeringsverantwoordelijkheid kreeg, werd gepresenteerd. Maar het blijkt toch wat ingewikkelder te liggen.

Een duik in wat Wijkkranten Schilderswijk levert het volgende op. In het decembernummer van 2015 belicht stadsdeelcoördinator (schilderswijken) Chris Niemeijer zijn plaats in het raderwerk van bestuur en stad: er zijn wijkwethouders, die worden ondersteund door zogenaamde gebiedsteams. Die zijn samengesteld uit functionarissen van het sociaal domein (vh OCSW, SozaWe en GGD), en het fysieke domein (vh RO/EZ) wat betreft de beleidsvoorbereiding en drie ma-

nagers van het WIJteam die leiding geven aan uitvoeringsteams, waaronder mevr. Da Lima. De stadsdeelcoördinator is trekker van het gebiedsteam. Dat staat in principe voor drie opdrachten: ondersteuning van de wijkwethouder, het in ontvangst nemen van bewonersinitiatieven en ervoor zorgen dat collega's achter de gemeentelijke burelen de wijken beter 'voor de bril krijgen'. Zelf omschrijft Niemeijer zijn rol als het verbinden van het systeem van de gemeentelijke bureaucratie met de leefwereld van de wijken. Een mooie manier van zeggen waar begrippen uit Habermas' *Theorie des kommunikatieven Handelns* doorheen schemeren, of liever ferm schijnen.

In het Vriendenbulletin van april 2016 geef zijn collega-stadsdeelcoördinator Ron Torenbosch (binnenstad) hetzelfde beeld van zijn rol als Niemeijer. Wat hierbij op de achtergrond meespeelt is het idee van burgerparticipatie. In de Wijkkrant Schilderswijk van begin 2014 geeft mevr. Liesbeth van de Weetering hiervan een explicatie. Zij trekt dan het project 'StadDoet-Mee'. Bedoeling van dat project is (kort door de bocht) het bestuurlijk circuit met alles er op en eraan open en ontvankelijk te krijgen naar initiatieven van derden, lees burgers. Zij toont hierbij een schema, dat laat zien dat beleid

maatwerk is: in de ene wijk vraagt beleid nog meer een sturende aanpak, in andere wijken gaat het erom dat de gemeente initiatieven faciliteert. Natuurlijk is dit geen zwart-wit schema, het gaat om accenten. In de Wijkkrant van juni 2016 geeft ze, dan met de pet van stadsdeelcoördinatie op, met de titel 'Op weg naar een participerende gemeente' een laatste duw in de richting van zelforganiserend burgerschap. Ze hanteert namelijk een schaal van *geen participatie via burgerparticipatie en overheidsparticipatie naar zelforganisatie van burgers*. Over WIJteams wordt niet gesproken.

Maar een persbericht van 22 oktober 2014, uitgebracht bij de start van het wijkwethouderschap, dat me zeer toevallig onlangs onder ogen kwam, geeft een vroege oplichting van de sluier: "De gemeente zet momenteel sociale teams op in de wijken om de decentralisaties in de zorg, jeugdzorg en werk in goede banen te leiden. Het gebiedsgericht werken sluit hierbij aan; gezamenlijk richten ze zich op het aanbod van collectieve voorzieningen". Een formulering die veel in het vage laat, en daarom ook geen argwaan hoeft te wekken, maar achteraf de kiemen laat zien van wat de inbedding van de WIJteams zou zijn.

WIJ is dichtbij:
van Oranjebuurt tot Binnenstad-oost!

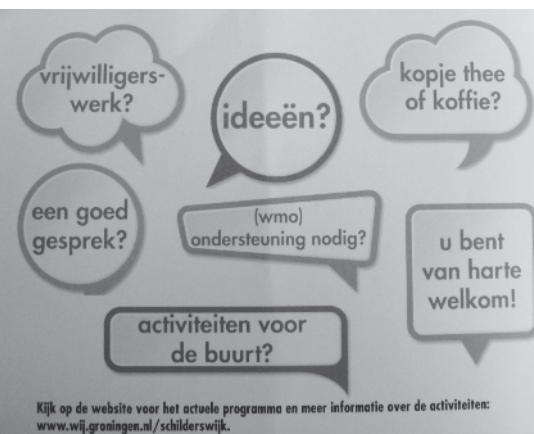
Burger en overheid

WIJteam en Schilderswijk

Inmiddels kan worden opgemerkt dat de WIJteams zich, naast uitvoering van de WMO-zaken zoals psychiatrische hulp, schuldensanering, huiselijk geweld, daklozenproblematiek en huishoudelijke hulp, ook opstellen voor een bredere taak. Al bij de eerste presentatie in de Schilderswijk be kroop het gevoel bij de toehoorders "WIJteam redt, WIJteam redt", als variant op het bekende liedje van Robert Long. Aansluitend op de STIPs, decentrale loketten voor de WMO die naderhand in de WIJteams zijn opgenomen en waar iedere burger zich kon melden met *wat voor vraag dan ook*, werd de scope van de WIJteams verbreed tot alles wat zich voordoet of voor kan doen. In presentaties van de Sociale Teams/WIJteams werd dat geconcretiseerd met zaken als samenleven met studenten, initiatieven ontwikkelen het creëren van speelplekken enzovoort, zaken waar de gemiddelde burger van de Schilderswijk al zelf de nodige ervaring mee heeft. En ook initiatieven in heeft ontwikkeld! (Foto 5.4) Voor allerlei zaken zijn er immers meldpunten, elk kwartaal duidelijk afgedrukt in de Wijkkrant, zodat de burger met zijn vragen zich direct tot de relevante instantie kan wenden. En onder de burgers bestaat voldoende organiserend vermogen om zich te laten horen. Daar is geen WIJteam voor nodig, of een onder de paraplu van het WIJteam opererende opbouwwerker. Opbouwwerkers zijn een leerzame fi-

Roept u maar....

guur geweest in de verbinding tussen gemeentelijke organisatie en burger. Doorgaans uit publieke middelen betaald, opereerde de opbouwwerker als *empowerment officer* die uiteindelijk terecht kwam in de spagaat van het gemeentelijk systeem dat hem of haar bekostigde en de leefwereld van wat zich daarbuiten afspeelt. Vaak met ontslag, via opheffing van de functie, als afloop. De opbouwwerker, die zich nu weer binnen de WIJteams manifesteert, is een functionaris die niet de participatie van de burger, maar de machteloosheid van de burger representeert. De alom omarmde participatie van de burger lost zich op in door het WIJteam geregisseerde activiteiten. Een nieuwe vorm van betutteling. Dit maakt de hele stad tot doelgroep van de WMO, waarmee het cliëntenbestand op ruim 200.000 komt. De Wet van Parkinson ligt in het verschiet: de performance van een organisatie wordt niet bepaald door behoefte maar door aanbod. Elke organisatie blaast zich op om eigen onmisbaarheid te bewijzen, uiteindelijk leidend tot de paradox dat men inderdaad misbaar blijkt te zijn.

Bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels Wonen

Eind 2015 kwam het 'voorontwerp bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels Wonen' uit. Als reactie brachten de drie Schilderskwartieren, in goede samenwerking met de Wijkraad Schilderswijk onder andere een opmerking naar voren over de Omgevingstoets. Bij de Omgevingstoets, die (onder andere) ingezet wordt bij de vraag of een vergunning voor onttrekking van de woonfunctie t.b.v. kamerbewoning kan worden verstrekt, is een van de relevante aandachtspunten/criteria het: "actuele beeld dat de stadsdeelcoördinator, wijkagenten en eventuele andere wijkorganisaties hebben" (pagina 10 voorontwerp). De drie Schilderskwartieren hebben zich toen onmiddellijk kandidaat gesteld als vertegenwoordigers voor deze 'eventuele andere wijkorganisaties', een en ander conform het coalitieakkoord 2014-2018.

Hieruit (pagina 23):

"... dienstbare overheid die in haar handelen steeds doordringen is van het feit dat mensen de stad maken. We willen invloed en betrokkenheid vergroten en ruimte geven en ruimte laten voor initiatieven uit de samenleving."

De teleurstelling kwam toen in het 'Inspraakverslag Bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels Wonen' (eind 2016) van gemeentewege het volgende werd aangevoerd (pagina 6): "De insteek van de omgevingstoets is om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van het woon- en leefklimaat van een buurt of straat. Hiervoor consulteren we in eerste instantie de stadsdeelcoördinator, de meldpuntfunctionaris en het WIJteam. Daarnaast maken we gebruik van onderzoeken zoals de leefbaarheidsmonitor e.d. Deze organisaties hebben een actueel beeld van de wijk. Wij zijn van mening dat onze professionals op basis van de verkregen adviezen en gegevens een goed oordeel kunnen vellen. In die gevallen waar geen consistent beeld ontstaat zullen wij ook andere wijkorganisaties of bewonersverenigingen raadplegen".

Een antwoord dat de burgerparticipatie op afstand zet. Geen vertrouwen in wat burgers naar voren zullen brengen, alleen bij divergeren van standpunten in 'het systeem' zullen de burgers worden geraadpleegd. Een beetje systeemmanager zal het zover natuurlijk

Schildersbuurt tussen Oranjebuurt (boven) en Kostverloren (links)

nooit laten komen.

Weg burgerparticipatie, hoera voor de organisatie, het systeem, gezegd. Blijkbaar moet de passage in het coalitieakkoord 2014-2016 (pagina 24) "een organisatie die laagdrempelig is met medewerkers die met een been in de samenleving staat en met een ander been in de organisatie" zo worden gelezen dat het been dat in de samenleving staat er helemaal niet meer toe doet. En dat het WIJteam, primair als opdracht hebbend de WMO handen en voeten te geven, en daarmee hulpverleners te zijn in ruime zin, een deskundigheid wordt toegeschreven die veel verder gaat dan uit het hulpverleningsscenario kan worden afgeleid. Echter: woonwijken zijn niet uitsluitend te typeren aan de hand van gevallen in de wijk die onder 'hulpverlening' vallen: psychische klachten, schuldsanering, noem het hele rijtje maar op.

In het 'Zienswijzenverslag Bestemmingsplan Herziening bestemmingsregels wonen' (maart 2017) laat de gemeente weten dat zij de wens van de bewonersorganisatie begrijpt, maar toch bij het eerder instantie ingenomen standpunt blijft. Praktisch problemen ziet de gemeente bij de vragen welke wijkorganisaties moeten worden betrokken (er is nogal variatie in wijkorganisaties en buurtverenigingen (maar juist in de Schilderswijk bepleitten wijkraad en kwartieren eenstemmig de inschakeling van de kwartieren), hoe hun oordeel moet worden gewogen (een vraag die niet wordt gesteld bij de mogelijke opmerkingen van het WIJteam wat de vraag opportuun maakt *welk gewicht daar* dan aan zal worden gegeven) en daarbij komt ook nog dat vergunningverlening is aan een wettelijke termijn gebonden. Dat maakt het consulteren van vrijwilligersorganisaties lastig. Een zienswijze die toch wat benauwder overkomt dan het met verve propageren van een bijvoorbeeld een

Coöperatieve Wijkraad in het raadsvoorstel Experiment in het Gebiedsgericht Werken van januari 2017. Blijkt het gemeentelijk systeem toch nog verkokerd te werken? Of neemt de Schilderswijk hier te veel ruimte? Kan de gemeente niet omgaan met initiatieven die buiten het sjabloon van de voorbereidingen op het Zuiderdiep zijn ontwikkeld?

Wil dit zeggen dat de gemeente het slecht doet? Verre van dat. Als bewoners van de Schildersbuurt zien we dat de gemeente een luisterend oor heeft voor de behoeften van de buurt, daar serieus mee omgaat en als we kijken naar wat in de afgelopen jaren aan nieuw beleid is ontwikkeld, dat deels nog moet worden geïmplementeerd, dan zult u de Schildersbuurtbewoners niet horen klagen. In de reactie op het (voor)ontwerpbestemmingsplan herziening regels wonen is dat ook gemeld. En wil dit zeggen dat de WIJteams het slecht doen? Verre van dat. De WIJteams zijn bemenst met kundige en betrokken functionarissen die ongetwijfeld hun werk goed doen. Maar om nu schuldsaneerders of psychiatrische hulpverleners tot professionals te benoemen die in het beoordelen van de toepasbaarheid van de Omgevingstoets een goed oordeel hebben over de wijk gaat hoe dan ook te ver. 'De Groninger' wordt zo als maatschappelijk probleemgeval geconcipeerd.

Terug naar

Als de Wijk de ruimte pakt

Waar het om gaat is dat initiatieven van de wijk ook zonder een WIJteam of *angehauchte* functionarissen van de grond kunnen komen. En dat conform de participatiegedachte. In dat opzicht is de publicatie 'Als de wijk de ruimte pakt' enigszins misleidend. De indruk wordt gewekt dat allerlei initiatieven *dankzij* het nieuwe beleid (Gebiedsgericht werken) op gang zijn gebracht terwijl zij al langer bestaan. Het lijkt een beetje op de muis en de olifant die samen over de brug lopen waarbij de muis aan de olifant zegt "wat lopen we hier

lekker te stampen!" Opvallend is daarbij dat in 'Als de wijk de ruimte pakt' de Schildersbuurt nogal uitblinkt in 'weinig initiatieven', vergeleken met andere wijken, namelijk slechts drie: Panorama Schilderswijk, inrichting Jozef Israëlsstraat en Groene Mondriaan Schildersbuurt. Dat kan betekenen dat van gemeentewege de in deze wijk ontwikkelde initiatieven niet als uitvloeisel van het gebiedsgerichte beleid worden gezien, en daar is wel wat voor te zeggen. Maar als de opzet is alle initiatieven te noemen en die vervolgens, terecht of ten onrechte, onder de paraplu van het gebiedsgerichte beleid te presenteren dan is er ruimte voor correctie. De voorzitter van de Wijkraad Schilderswijk, Grietje Scholtens, heeft een en ander bij de stadsdeelcoördinator aangekaart. Er is beterschap beloofd. Over de initiatieven in de Schilderswijk een volgende keer.

Literatuur:

- A. van den Bosch (2015) Zes randvoorwaarden voor sociale wijkteams. <https://www.movisie.nl/artikel//zes-randvoorwaarden-sociale-wijkteams>
- Gemeente Groningen Coalitieakkoord 2014-2018
- Gemeente Groningen (2014), Persbericht 'Groningen start met wijkwethouders'
- Gemeente Groningen (2015) Voorontwerp Bestemmingsplan herziening bestemmingsregels Wonen
- Gemeente Groningen (2016): Inspraakverslag Bestemmingsplan herziening bestemmingsregels Wonen
- Gemeente Groningen (2017) Raadsvoorstel Experimenten in het Gebiedsgericht Werken.
- Gemeente Groningen (2017) Als de wijk de ruimte pakt
- Gemeente Groningen (2017) Zienswijzenverslag Bestemmingsplan Herziening regels wonen
- T. van der Meulen: Liesbeth van de Weetering: Stad doet mee: de burger is geen beleidsgestuurde staatsvrijwilliger. Wijkkrant Schilderswijk 2014 nr 1.
- T. van der Meulen: Ron Torenbosch: Gastvrij Groningen is iets voor iedereen. Vriendenbulletin nr 84, april 2016.
- T. van der Meulen: Julia da Lima: "voor elke hobbel is een oplossing". Wijkkrant Schilderswijk 2015 nr 4
- T. van der Meulen: Chris Niemeijer, stadsdeelcoördinator schilwijken: je zou ook proactiever kunnen opereren... Wijkkrant Schilderswijk 2015 nr 5
- L. van de Weetering: Op weg naar een participerende gemeente. Wijkkrant Schilderswijk juni 2016 nr 2

In gesprek met Paul van Bussel, architect van de Energy Academy

Paul van Bussel

en bedrijfsleven maken er gebruik van. Paul van Bussel omschrijft de functie van het gebouw als 'kennis delen en ontmoeten'. Dat vindt zijn uitdrukking in de compactheid, in de toegankelijkheid (je kunt van drie kanten het complex in en je kunt door het hele gebouw heen lopen), in de centrale hal en in de plekken voor overleg, koffie en kopiëren

aan beide uiteinden van het atrium. Hij ontwierp de Energy Academy samen met het landelijk architectenbureau Van den Broek en Bakema. Van Bussel: "Voorop bij de opdrachtgever (de Groningse universiteit) stond de idee dat sprake moest zijn van een gebouw met *zero emission*, dat betekent dat als je het maken, gebruiken en de sloop van het gebouw na vijftig jaar in rekening brengt er geen CO2 aan het milieu is toegevoegd en het gebouw een grotere energieproductie vertoont dan het verbruikt. De belangrijkste drijfveer voor de bouw was dus niet de kostprijs hoewel er natuurlijk sprake bleef van een beschikbaar budget. Het gebouw doet het werk, niet de installatie. Zo kwamen we vanwege de noodzakelijke energieproductie tot een dak dat plaatsing van

atrium Energy Academy

Binnenkort zullen de Vrienden de nieuwbouw van de Energy Academy kunnen bezichtigen, een gebouw dat in meerdere opzichten als het visitekaartje van deze onderwijsinstelling kan worden beschouwd. Het aanzien is bijzonder, het gebouw is ingenieus en het produceert meer energie dan het verbruikt. Architect Paul van Bussel, De Unie architecten, vertelt me over de kwaliteiten van het gebouw. We nemen de gelegenheid te baat om hem tevens te vragen naar zijn loopbaan, zijn opvattingen en ervaringen als architect en als lid van de welstandscommissie die enige tijd terug door het Groningse gemeentebestuur ten grave werd gedragen.

Het gebouw bevindt zich op de Zernike campus en dient voor het geven van onderwijs, voor onderzoek en voor de huisvesting van bedrijven. Onderwijsinstellingen

4000 m² aan zonnepanelen toestaat, aflopend van noord naar zuid zodat de panelen optimaal van de zonne-energie profiteren. Om er voor te zorgen dat alle vertrekken zonlicht krijgen zijn ze alle gebouwd aan de buitenkant met een centrale hal in het midden van het gebouw. Lucht wordt heel langzaam aangezogen en door een labyrint geleid onder het gebouw en vervolgens door het hele gebouw heen. Hierdoor wordt in de winter 4 graden aan de temperatuur van het gebouw toegevoegd en in de zomer 4 graden op de temperatuur in mindering gebracht. Zo is uit het pakket van energetische, ruimtelijke en organisatorische opgaven het gebouw ontstaan.”

Resultaat

“Wat we inmiddels van de gebruikers horen is dat er sprake is van een natuurlijk, prettig leefklimaat. De grote ruimtelijkheid geeft heel veel lucht en licht, de eikenhouten vloeren en kozijnen dragen bij aan de sfeer en de akoestiek is heel goed.”

Het resultaat wordt inmiddels hoog geprezen. De *Energy Academy* heeft het predicaat van het meest duurzame onderwijsgebouw van Nederland verworven en verkreeg via een assessment ook de internationale BREEAM Award 2017, het certificaat voor een duurzaam en milieuvriendelijk gebouw. Niet alleen verbruikt het gebouw minder energie dan het produceert, voor zijn warmte- en energievoorziening maakt het

optimaal gebruik van de natuurlijke hulpbronnen aarde, water, lucht en zonlicht. Voor Groningen niet onbelangrijk is het gebouw dan ook nog aardbevingsveilig.

Loopbaan

Van Bussel: “Ik kom uit Dalfsen waar mijn vader een bouwbedrijf had. Ik was graag zelf dingen aan het bouwen in de werkplaats en zag hoe de timmerlieden de meest fantastische dingen maakten. In de vakanties vervulde ik allerlei baantjes. Ik kwam er achter wat ik niet en wel wilde: geen aannemer worden maar wel ontwerper. Na de hts te Zwolle werkte ik bij een architect in Lelystad die me voor de vervolgopleiding de raad gaf niet naar een Academie voor de Bouwkunst te gaan – dat vond hij maar een slechte opleiding – en niet naar een Technische universiteit – dan kwam je al gauw in het management terecht. Zo bleef de kunstacademie over en werd het *Minerva* te Groningen waar ik voor interieurarchitect of preciezer gezegd in de architectonische vormgeving werd opgeleid. Ik ben afgestudeerd op het ontwerp van een trekkershut in de stad (voor de trekkers met weinig geld) en op een multifunctionele (schemer)lamp die aanpasbaar zou zijn aan de veranderende mode. Ik kwam als tekenaar te werken bij het architectenbureau *Karelsevan der Meer*. Na zeven jaar van aantoonbare ervaring als architect kon ik staatsexamen doen. Na 16 jaar bij *Karelsevan der Meer*, op 't laatst als directielid, ben ik een eigen bureau begonnen, bureau pvanb architecten, inmiddels doorgegroeid tot *De Unie* architecten met een partner en twee associés.

Architectuur

“Goede architectuur ontstaat vanuit een proces. En ontwerpen doe je nooit alleen. Je bespreekt een ontwerp met opdrachtgever, gebruikers, met adviseurs en met

collega's en in het onderlinge be-
raad ontstaat een ontwerp. De
opdrachtgever oefent ook zijn in-
vloed uit. En je hebt te maken
met de context: welk gebouw past
op de plek waar moet worden
gebouwd het beste. We hebben
een open houding ten opzichte
van het resultaat en werken niet
naar een vooropgezet architec-
tuurbeeld.

We doen niet aan historiserende
architectuur en refereren niet aan
de geschiedenis als dat niet de
geschiedenis is van de plek van
bouwen. Ik zal niet een jaren der-
tig-huis bouwen in een VINEX-
wijk. Dat zijn huizen die thuis
horen op de plekken waar in de
jaren dertig werd gebouwd."

Welstand

Van Bussel heeft zeven jaar deel
uitgemaakt van de welstands-
commissie van onze stad. Hij be-
gint de mensen met wie hij in de
commissie heeft gezeten enthousiast
op te noemen met hun specifi-
e deskundigheid. In
aanwezigheid van de ontwerper
en bij voorkeur in aanwezigheid
van de opdrachtgever gaven alle
leden vanuit hun deskundigheid
commentaar op het ontwerp. "De
vraag die onze voorzitter Han Mi-
chel altijd stelde was of de indie-
ners wat wilden vertellen over de
context van het te realiseren ge-
bouw en wat de ontwerper daar-
mee gedaan had. Hoe vaak had
men zich geen rekenschap gege-
ven van de context! We moesten
oordelen volgens de door de ge-
meenteraad vastgestelde criteria,
beschreven in de welstandsnota
en met in achtname van het
toegestane bouwvolume zoals
bepaald door het bestemmings-
plan. We waren een onafhanke-
lijk orgaan met een toetsing die
geobjectiveerd werd doordat
door meerdere professionals
werd geoordeeld. Het werd een
beetje modieus om afscheid te
nemen van de onafhankelijke

welstand. Het ging steeds meer
de kant op van welstandsvrij bou-
wen. Met het verdwijnen van de
commissie is de helderheid ver-
dwenen en kennis verloren ge-
gaan."

Architectuurstad?

Groningen had vroeger de repu-
tatie van architectuurstad maar
de kritiek luidt dat vandaag de
dag dat niet meer gezegd kan
worden. Stadsbouwmeester Je-
roen de Willigen gaat in deze kri-
tiek voorop. Dat lees je in zijn
manifest dat we vorig jaar in het
Vriendenbulletin hebben opgeno-
men. En je leest het opnieuw in
Noorderbreedte (nr 1 – 2017)
waar onder de kop *Kwartetten
met gebouwen* verslag wordt ge-
daan van een tochtje van De Wil-
ligen en Michiel Schaap,
directeur van Gras en architec-
tuurhistoricus, door de stad.
Voornaam punt van kritiek is dat
de gebouwen die tegenwoordig
worden neergezet zich niet tot de
omgeving verhouden. De terug-
trekkende overheid en de neolibe-
rale tijdgeest hebben ruimte
gemaakt voor marktpartijen en
die zijn niet van het collectieve:
het accent is op de gebouwen
zelf komen te liggen. De heren
vinden dat de openbare ruimte
rond het stadion (het Europapark)
laat zien dat de architecten de
verbinding met maatschappelijke
opgaven zijn kwijt geraakt. En het
Zernike kent weliswaar bijzon-
dere gebouwen maar is als een
verzameling postzegels, de lijn
ontbreekt en aan de omgeving
wordt geen recht gedaan. In het
volgende nummer van het blad
doet de vroegere stadsarchitect
Maarten Schmitt de kritiek nog
eens dunnetjes over.
Voelt Van Bussel zich aangespro-
ken? Van Bussel: "Architectuur is
meer dan ooit een samenspel
van invloeden – opdrachtgever,
architect, politiek, publiek – en
dat is volgens mij heel goed. Als
dat leidt tot onzorgvuldige archi-
tectuur en ruimte is het in de eer-

ste plaats zaak naar het heden-
daagse proces te kijken waarbin-
nen ruimtelijke ingrepen tot stand
komen en hierin aanpassingen te
doen. Het al genoemde wegval-
len van de welstand is in dit licht
bijvoorbeeld ook een belangrijke
factor. De architect heeft te
maken met de kaders en soms
beperkte ruimte die in de op-
dracht besloten ligt. De gemeente
is de partij om vanuit een pu-
blieke rol de opdrachtgever aan
te spreken op het gestelde ambi-
tieviveau. De markt hoeft niet
alles te bepalen. Goede kwaliteit
is het resultaat van de kwaliteit
van architect, opdrachtgever en
overheid.

Ik vind de kritiek van de heren
wel wat gemakkelijk. Voor het
Zernike bijvoorbeeld is wel dege-
lijk sprake van een plan dat ove-
rigens wel is bijgesteld. De
realisatie gaat over een hele
lange periode. Het begint er nu
pas interessant te worden. Dat-
zelfde vind ik van het Europapark.
Dat wordt op termijn ook
best interessant: het komt wel."

Toe-eigenen, maar.... in waarde laten

'Erfgoed, hinderlijk of inspirerend?' was de ondertitel van de lezing die Paul Meurs gaf voor de Vrienden van de Stad op 5 april j.l. Aan de ca 25 aanwezigen maakt hij duidelijk dat die ondertitel niet van hem afkomstig is, maar dat hij zich er wel in kan vinden, al gebruikt hij liever 'toe-eigenen, maar... in waarde laten'.

Voor deze avond vindt hij niet zo interessant om de erfgoednota, waarvoor hij de gemeente adviseert, te gaan uitleggen. Interessanter is, om het met elkaar te hebben over wat de stad is of wat de stad wordt. Hoe wil Groningen met erfgoed en de veranderingen daarin, omgaan? Wat kan de rol van de 'Vrienden' zijn?

Meurs gaat in op de tweeslachtigheid die hij in de stad aantreft: trots op erfgoed, maar ook dol op moderne gebouwen. Wat hem betreft moet het in balans zijn.

Hoe gaan we om met alle veranderingen (o.a. toenemende economische druk, te verwachten toename van inwoners, energietransitie)?

Meurs' oplossing: samenwerken. Alle partijen hebben daarin één overkoepelend belang: dat we vandaag en morgen goed met kwaliteit omgaan. De vraag is dan hoe we alle kwaliteit mee krijgen naar de volgende tijd.

Met oude en nieuwe plaatjes toont Meurs dat de stad laag over laag interessanter wordt. Hij ziet erfgoed niet zozeer als 'monumenteneilandjes' in overige bebouwing, eerder als plekken die geen uitzonderingen meer zijn in het dagelijks leven maar 'gebieden'; als voorbeeld noemt hij het werelderfgoedgebied de Beemster. De nieuwe kaasfabriek is een goed voorbeeld van geslaagde nieuwbouw in deze polder. Net als een (oude) Philipsfabriek, in gebruik bij Piet Hein Eek, die is blijven bestaan midden in een nieuw te bouwen woonwijk. Liever een intens levend erfgoed dan een museaal erfgoed, aldus Meurs.

Terug naar Groningen, wat is goed voor de stad?

Leegstand in grote gebouwen is geen gemeenschappelijk belang. Restaureren is lang niet altijd een reële optie, herbestemmen komt dan in beeld: nieuw gebruik mogelijk maken. Hij kent de aversie van de Vrienden als het gaat om de lelijke optoppingen in de stad. Het kan echter ook positief zijn, mits je rekening houdt met kwaliteit en gebied (liefde voor de plek en het stedenbouwkundig laadvermogen). Meurs eindigt zijn verhaal met de kwaliteiten van de stad (verschillende wijken, groen, archeologie) en ommeland. Hij benadrukt nog-

maals dat hij niet voor of tegen verandering is, maar in zet op de kwaliteit van de stad en de onderdelen daarvan.

In het 'onder de aandacht brengen daarvan' kunnen de Vrienden een rol spelen.

Na de zomer komt de erfgoednota in de inspraak.

Na de pauze neemt Wicher Kerkmeijer van het Scheepvaartmuseum de gelegenheid te baat om zijn pleidooi, voor het omzetten van zijn museum in een historisch museum voor de stad Groningen, kracht bij te zetten. Hij vindt een welwillend oor bij zowel Paul Meurs als de aanwezigen. Wat Meurs betreft is het vooral een kwestie van 'de verhalen vertellen'. Al raak je dan al snel de andere onderdelen van het gemeentelijk beleid (cultuurnota). Op de vraag of architecten voor een projectontwikkelaar alleen nuttig zijn als de bouwvergunning nog niet binnen is, beantwoordt Meurs met de tegenvraag: ligt dat aan de ontwikkelaar of aan de kopers?

Hoe krijg je greep op het 'snelle gewin'? Private clubs, als de 'Vrienden' hebben hier ook een rol in volgens Meurs. Bijvoorbeeld door alert te zijn op de inhoud van het nieuwe omgevingsplan.

Pieter Bootsma pleit voor bescherming van het alledaagse wat niet zo rijk was, bijvoorbeeld de 1-laags huisjes in de Hortus. Meurs is een voorstander van het betrekken van erfgoed bij het economisch verkeer, maar de erfgoednota gaat niet voorschrijven wat de oplossingen zijn.

Kortom alertheid van de 'Vrienden' is geboden.

Activiteitenagenda

Op dinsdag 13 juni 2017

organiseert het bestuur een excursie naar de Energy Academy op Zernike.

Aanvang: 17.00 uur.

Adres: Nijenborgh 6, (achter de Bernoulliborg, het blauwe gebouw).

Neem het Vriendenbulletin mee of scheur het voorblad eraf en u ziet de Energy Academy onmiddellijk.

Bushalte Nijenborgh van de lijnen 1, 9, 15, 17, 26, 171.

Parkeergelegenheid behalve op Zerniketerrein (alwaar slagbomen) ook bij crematorium.

Stadswandeling

Op Open Monumenten Dag 9 september en de dag erna, 10 september,

organiseert het bestuur van de Vrienden van de Stad een stadswandeling over het thema van de Monumentendag Boeren, burgers en buitenlui.

Veel aandacht krijgt de verhouding tussen Stad en Ommeland.

De wandeling duurt anderhalf tot twee uur en begint bij de Martinikerk zuidzijde.

Zaterdag 9 september start de wandeling om 11.00 uur,

zondag 10 september om 14.00 uur.

De begeleiders zijn Pieter Bootsma en Koos Meisner

Aanvulling/herstel

Dat is niet een juiste omschrijving: de werkgroep heeft zichzelf opgeheven nadat het door de gemeente geplande Antillianencentrum de door wijkbewoners voorgestelde plek kreeg in het in het al bestaande Trefpunt.

Vrijwel alle leden van de actiegroep 'Groene Long' van toen zijn actief bij de halfjaarlijkse schoonmaakacties van de 'Groene long', het centrale park dat uiteindelijk is gevrijwaard van bebouwing.

De foto op pagina 16 linksonder van Vriendenbulletin nr. 88 (waterdeel van de Groene Long) is van Hein Folkers.

De foto's op pagina 17 zijn van Koos Meisner.

In de voetnoot, bladzijde 17 onderaan, wordt gesteld dat de actiegroep 'Groene Long' bij gebrek aan urgentie is doodgebloed.

BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050-312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

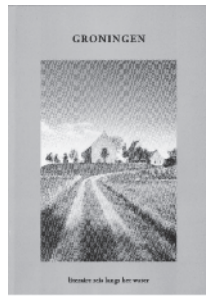

Scheepswerf Westerbroek

Simon Marrink: Brökeren –

€ 37,50

In dit boek over de voormalige Scheepswerf Westerbroek J.G. Brökeren wordt behalve de historie van de werf ook de levensloop van alle door de werf gebouwde schepen beschreven. De schrijver Simon Marrink gaat in zijn boek terug naar het oprichtingsjaar 1902. Marrink heeft bijna 30 jaar van grondig historisch onderzoek verwerkt in dit unieke boek met veel anekdotes en foto's.

Groningen –

Literaire reis langs het water

€ 19,90

Bundeling van gedichten en prozafragmenten van diverse auteurs met daarbij een bijpassende foto van het Groninger land.

Groningen –

water, zand en klei

Jan Giezen e.a.: € 32,50

Fraai uitgevoerd fotoboek over het gevarieerde landschap van Groningen, voorzien van verklarende teksten

Stad & Universiteit

Elmer Spaargaren € 25,00

Elmer Spaargaren brengt al decennia lang vele facetten van de stad Groningen in beeld.

In opdracht van universiteit, gemeente en diverse andere organisaties maakte hij sinds het eind van de jaren zestig foto's van allerlei gebeurtenissen en personen in de stad.

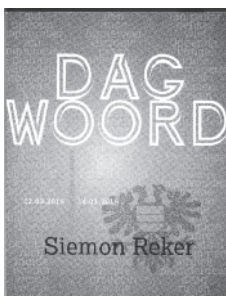
Naast het opdrachtwerk vulde hij zijn archief graag aan met op eigen initiatief gemaakte beelden. Foto's die de veranderingen in en om de stad Groningen vanaf de jaren zestig tot nu zichtbaar maken.

Dag woord

Siemon Reker € 12,50

Dit handzame woordenboekje (10 x 15 cm) voorziet kennelijk in een grote behoefte met deze vijfde druk. Het degelijke én uiterst leesbare resultaat geeft de lezer een goed overzicht van de specifiek Groningse woordschat en van de regionale verschillen binnen deze provincie. Voor niet-Groningers wordt deze uitgave ook via Nederlandse trefwoorden ontsloten, terwijl de spelling van dien aard is dat ook zij hun weg in dit boekje kunnen vinden. De uitvoerige inleiding, verantwoording en literaturopgave maken dit woordenboekje niet alleen voor dialectsprekers in het algemeen, maar ook voor meer taalkundig geïnteresseerden de moeite van het raadplegen waard.

Dag woord

Siemon Reker

€ 12,50

In het jaar voor zijn emeritaat van prof. dr. Siemon Reker dagelijks een Groninger publicatie uit zijn boekenkast en schreef over iets daaruit een korte column. Hij spreekt van een 'serietje margenotities in de literatuurgeschiedenis en de talige variatie van en binnen Groningen'. De 212 stukjes zijn hier gebundeld voor de geïnteresseerde lezer die houdt van bladeren en neuzen in de Groninger taal en cultuur.

Bestuurssamenstelling

T. van der Meulen
(voorzitter)
C. J. A. Wessels,
(secretaris)
J. F. de Boer
(penningmeester)
P. J. E. Bootsma
M. L. Hintzbergen
E. M. Meisner
A. R. Rubingh
C. Slothouber
M. J. A. Vooijs
D.-A. Walsma

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

Van Royenlaan 19A
9721 EJ Groningen

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is opgericht in 1984.

We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomst-waarde) van de stad Groningen.

We vragen aandacht voor het historisch karakter van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan meningsvorming over architectuur en openbare ruimte door middel van lezingen, debatten en excursies.

Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met andere partijen) in beleidsprocedures (overleg, zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk ruimtelijk beleid en het beleid van andere overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen als geheel en de ruimere context van de stad.

G r o e i n g a

